

I mediernas tid – om digitalisering & arkivering som mediearkeologi

Prof. Pelle Snickars

Sommaren 1967 tillkallade den dåvarande svenske ecklesistikministern Ragnar Edenman en grupp sakkunniga med uppgift att bland annat se över hur man bäst **långtidsarkiverade modern tid**. Syftet var inte att på traditionellt manér utreda hur man exempelvis skulle samla ihop föremål som vittnade om samhällelig och kulturell förändring. En rationell och framåtblickande välfärdsstat krävde **moderna arkivmedier** som dokumentationsverktyg för att på allvar känna sig själv.

De sakkunniga hade att utreda arkivfrågor relaterade till den "**moderna informationsbehandlings databärare**".

Entré: **Dataarkiveringskommittén** (DAK) – vars uppgift var att "utreda frågor om arkivering ... av fonogram, den automatiska databehandlingens media och övriga lagringsmedia tillhörande informationsbehandlingsområdet".

Ett tilläggsdirektiv stipulerade att DAK även skulle se över "allmänna arkiveringsproblem sammanhängande med ljud- och bildupptagningar".

Bevara ljud och bild

Förslag om arkivering av radio- och tv-sändningar,
grammofonskivor, spelfilmer m.m.

SOU 1974:94

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

Bevara ljud och bild

Förslag om arkivering av radio- och tv-sändningar,
grammofonskivor, spelfilmer m.m.

Ref
SOU 1974:94

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

Moderna arkivmedier

SOU

Beständighet Förvaring Tillhandahållande

Moderna arkivmedier

SOU

Beständighet Förvaring Tillhandahållande

Moderna arkivmedier

SOU

Beständighet Förvaring Tillhandahållande

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

Dataarkiveringskommittén (DAK)

De två betänkanden som publicerades gjorde att Sverige i ett slag framstod som synnerligen **data-arkivariskt framsynt** i internationell jämförelse.

Pliktleveranslagen utvidgades till att omfatta också ljud- och bildupptagningar, och en speciell arkivinstitution inrättades – **Arkivet för ljud och bild.**

Inte bara tryckte DAK på att "information, opinionsbildning, kulturella framställningar m.m. som läggs fram inför offentligheten genom de moderna medierna såsom radio, tv, fonogram, film och videogram blir bevarade i en omfattning som någorlunda svarar mot vad som är fallet med tryckta skrifter" – DAK var en kommitté som närmast profetiskt insåg att framtiden bäst skulle bevaras (och beskrivas) genom **att arkivera data.**

Mediestudiets infrastruktur

*Om etableringen
av Arkivet för ljud och bild*

PELLE SNICKARS

Strax före midsommar 1976 skickade Massmedieforskningsutredningen (MMFU) en skrivelse till dåvarande utbildningsminister Bertil Zachrisson. Utredaren Stig Hadenius och forskningssekreteraren Lars Nord ville i skrivelsen fästa uppmärksamhet på "två omständigheter" vilka bägge hade betydelse för MMFU:s fortsatta utredningsarbete kring hur den nationella massmedieforskningen borde organiseras. En förutsättning för en "allsidig och effektiv forskning om våra massmedier", påtalade Hadenius och Nord, var att det fanns "tillgång till forskningsmaterial". Det var närmast en självklarhet i sammanhanget – och heller ingen nyhet. Statsmakterna hade i en rad avslutade och pågående utredningar uppmärksammat de brister som förelåg inom "arkivering av såväl ljud och bild som tidningar". Det var inte bara "den historiska massmedieforskningen utan även annan väsentlig forskning om massmedierna" som var beroende av att medieutbudet fanns tillgängligt i efterhand. De kartläggningar som MMFU ägnat sig åt under första halvan av 1976 hade emellertid visat att det fanns en hel del missnöje bland forskare när det gällde tillgång till mediematerial. Bristfällig access till relevanta källor var just ett av de stora hindren, enligt Hadenius och Nord, för "en vital och allsidig etermedieforskning".

Det hade sommaren 1976 kommit till MMFUs kännedom att mediala arkivfrågor var under beredning inom utbildningsdepartementet. Därför hade skrivelsen författats. För det första, poängterade Hadenius och Nord, var det av "synnerlig vikt att frågan om bevarandet av radio- och tv-program löses snabbt". De anspelade här på utredningen, *Bevara ljud och bild* (SOU 1974:94), vilket den så kallade Dataarkiveringskommittén

Massmedieproblem – om mediestudiets formering i Sverige

Massmedieproblem – om mediestudiets formering i Sverige

Grundtanken med detta bokprojekt är **mediehistoriskt**; det handlar om **att kartlägga medieforskningens bakgrund**, som kanske inte är okänd men knappast karterats på ett mer fullständigt sätt.

En central och återkommande tanke (och hypotes) i denna bok är att det akademiska mediestudiet – i både dess samhällsvetenskapliga och humanistiska variant – uppstår i ett tämligen diffust **gränsland mellan bransch, politik och akademi**.

**FORSKNING
OM**

MASSMEDIER

Betänkande av
massmedieforskningsutredningen

SOU 1977:11

Minnesanteckningar från sammanträde den 28 januari 1976
med företrädare för statsvetenskapliga institutionen vid
Göteborgs universitet

Närvarande: Jörgen Westerståhl (JW) Statsvetenskapl. inst.
Lennart Weibull (LW) -"-
Claes-Olof Olson (COO) -"-
Rutger Lindahl (RL) -"-
Ulla Carlsson (UC) -"-
Stig Hadenius (SH) MMFU
Bengt Nordström (BN) -"-
Kaj Kronvall (KK) -"-

SH informerade om utredningsarbetets uppläggning och redogjorde kort om innehållet i PM 1/1976.

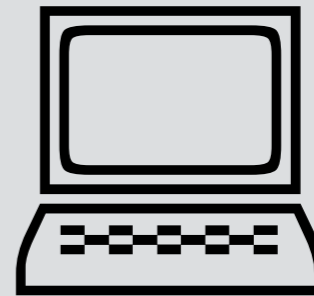
JW föreslog ett enkelt klassifieringsystem för massmedieforskningen.

- I. A-forskning = huvudsakligen massmedieforskning.
- B-forskning = delvis massmedieforskning

- II. 1. Vem = källa
2. Innehåll forskningen klassifieras här i termer av beroende
3. Kanal variabler
- Effekt

SH tog upp behovsinventeringen och påpekade att utredningen måste beakta tre grupper av intressenter.

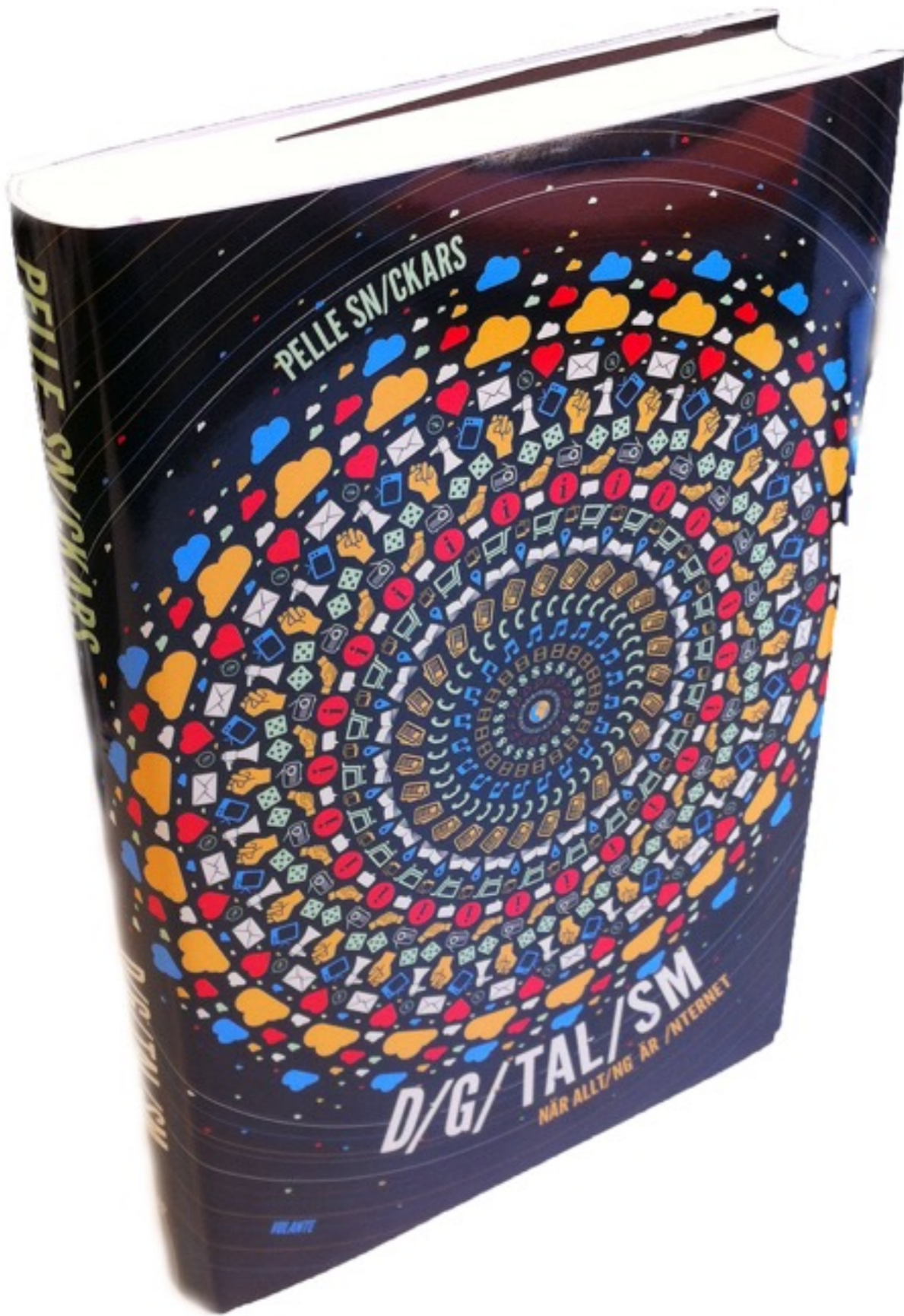
1. Forskarna själva
2. Medierna (tidningar, tidskrifter, radio, tv)
3. Övriga avnämare (institutioner, olika slags grupper i samhället, skolor, enskilda)

DAK & arkivering av tid

Som kulturhistorisk medieforskare – med fokus på såväl nya som äldre medier – funderar jag inte sällan över **medier och tid**. Perspektiv och förståelseramar delas här i regel med likasinnade kulturhistoriker: det handlar om förhållandet mellan mikro och makro, om hur man bäst beskriver förändring och utveckling, om arkivens reglerande funktion visavi bilden av det förflutna etcetera.

Intresserar man sig för dessa frågor som **digitalt orienterad mediehistoriker** finns det emellertid ofta en betydande skillnad gentemot kollegor från andra discipliner, detta eftersom studieobjekten i fråga, medierna också **själva** producerar, lagrar, loopar och strömmar tid. Det är något som inte minst accentuerats genom **medielandskapets digitalisering**.

PELLE SN/CKARS

D/G/TAL/SM
NÄR ALLT/NG ÄR /INTERNET

BLANT

7. LAGRING

NATIONALENCYKLOPEDIN

lagring, förvaring, t.ex. av livsmedel. Med lagringstid avses den tid som förflyter från förpackningsdag till dess att livsmedlet konsumeras. Längsta rekommenderade förvaringstid begränsas av "bäst före-dag", den tidpunkt efter vilken varans kvalitet börjar försämrats. Vissa livsmedel som ost och sillinläggningar mognadslagras, varunder produkten uppnår sin önskade smak och konsistens.

WIKIPEDIA

Ett lagringsmedium är en anordning som förmår att lagra information av olika typer, exempelvis ljud, bild eller text. En underkategori är en dators lagringsminne (sekundärminne). Lagringsmedier för ljud benämns med ett gemensamt begrepp som fonogram.

Tänk dig en kamera helt utan knappar som bärs på kroppen, är påslagen jämt och automatiskt fotograferar allt som händer – var 30:e sekund. Ungefär så löd *pitchen* för det svenska företaget Memoto när de lanserade sin kamera. Ambitionen med Memoto var att skapa ett slags visuellt livsflöde, lika kontinuerligt som geotaggat, och dessutom synkroniserat med en molntjänst så att uppladdade bilder enkelt kunde delas med andra. I en intervju påpekades att kameran nog skulle producera motsvarande fyra GB bildmaterial om dagen – ett års heltidsanvändning uppskattades till 1,5 TB rådata. "Men sedan kommer vi att komprimera bilder hårdare när det inte sker någon variation. De sekvenser som ... någon har tittat på och kanske delat på Facebook kommer vi att behålla i full kvalitet. Datamängden per användare kommer att öka linjärt, men kostnaden för data sjunker exponentiellt", menade grundaren Martin Källström.

Memoto är ett illustrativt exempel på så kallad *lifelogging*. Att skapa en logg över sitt digitala liv är inte speciellt svårt; varje gång man är på webben sparas som bekant alla sidor man besöker. Men det går också att logga livet i andra medieformer. Folk som använder Instagram för att dokumentera sitt vardagsliv är en sorts enklare *lifelogging*; att registrera, mäta och dela statistik från löprundan är ett annat – och somliga maniska twittrare skriver närmast fram sitt liv i en serie korta textfragment. Är man online registreras det mesta, och med ny teknik behöver man inte längre välja ögonblick att spara – i teorin kan allt bevaras.

Memoto, som tvingats byta namn till (det sämre) bolagsnamnet Narrative, är en mer avancerad variant av *lifelogging*. Bolaget är

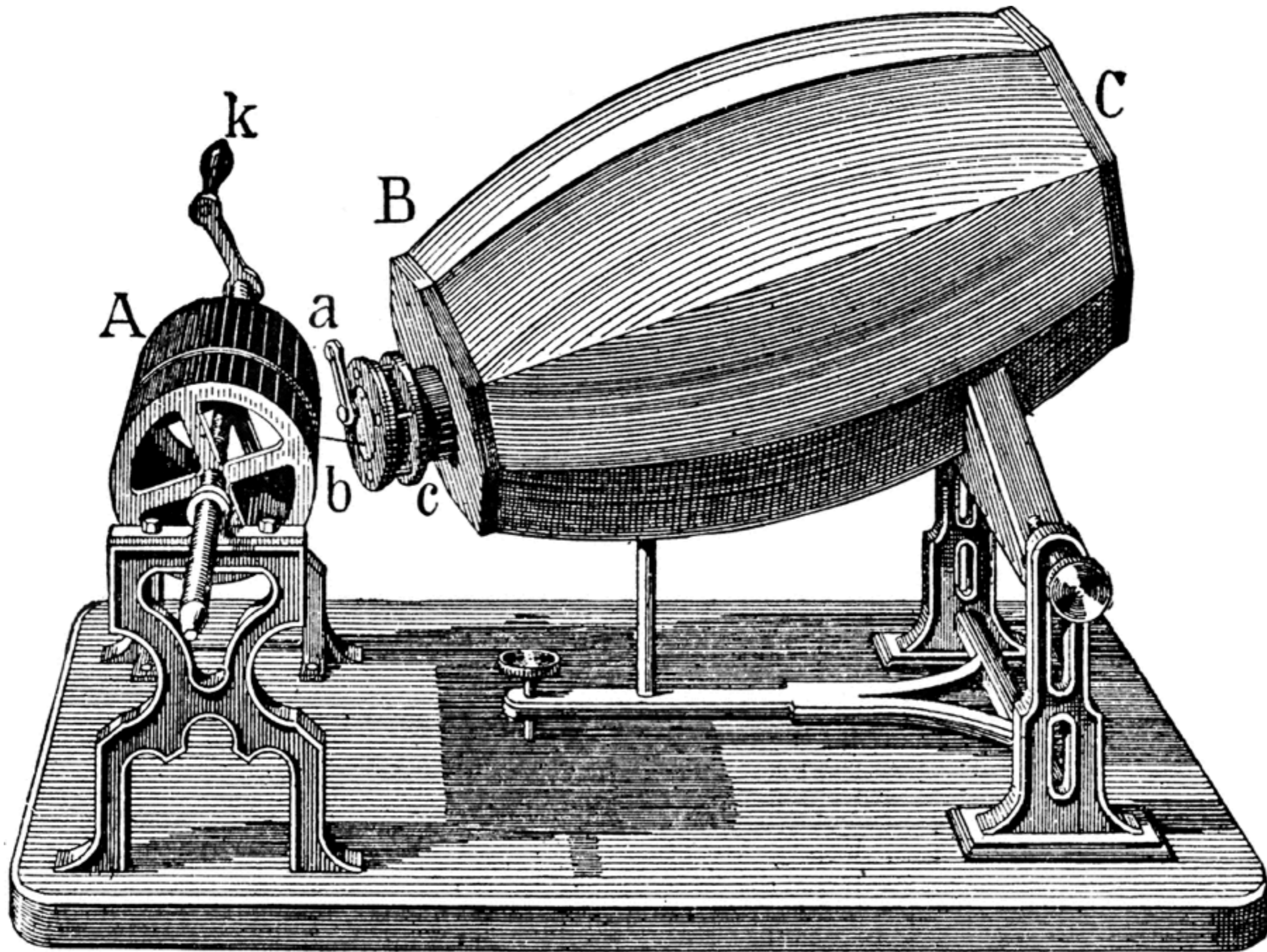
Arkivering av tid

Äldre ting och deras materialitet vittnar givetvis om **temporala förlopp**. Men på ett annat sätt än de flesta **tidsbaserade medier**. Skillnaden mellan, säg, den välanvända hammaren och den inspelade fonografrullen är trots allt att den senare **explicit lagrar inspelad tid**.

Just **fonografen**, uppfunnen av Edison på 1870-talet, framstår faktiskt på flera sätt som mer medialt revolutionerande än det långt mer omskrivna fotografiet, detta eftersom fonografen *per automatik* lagrade det sekventiella flödet av tiden själv. Detsamma gäller **filmen**. I Walter **Benjamins** omtalade konstverksessä gav mediet rentav besked om "det optiskt omedvetna" eftersom filmkameran kunde spjälka upp tiden själv med "sina avbrott och isoleringar, sina uttänjningar och sammandragningar av förloppet, sina förstoringar och förminskningar."

Arkivering av tid

Under **mediemoderniteten** är tid och (medie)teknologi tätt lierade på flera sätt – även om tekniken nog inte alltid fungerat som det var tänkt. Edouard-Leon Scott de **Martinville** uppfann exempelvis redan **1857** den så kallade "**fonoautografen**", en maskinär trätt som med hjälp av ett stift registrerade ljudvågorna på en sotad och roterande cylinder.

Digitalisering av tid

Inom mediestudier talar man därför om **tidsbaserade medier** – inte minst som ett sätt att skilja dessa från andra medietekniker.

Idag när alla medier (i princip) är digitala, så är de på kodnivå (i princip) också alltid förknippade med **temporal förlopp**. Att **Apples** programpaket för uppspelning av multimedia sedan tidigt 1990-tal går under namnet, **QuickTime**, framstår som illustrativt.

Digitalisering av tid

Inom mediestudier talar man därför om **tidsbaserade medier** – inte minst som ett sätt att skilja dessa från andra medietekniker.

Idag när alla medier (i princip) är digitala, så är de på kodnivå (i princip) också alltid förknippade med **temporal förlopp**. Att **Apples** programpaket för uppspelning av multimedia sedan tidigt 1990-tal går under namnet, **QuickTime**, framstår som illustrativt.

Och dagens **ledmedier** är naturligtvis de som är strömmande – **streaming media** – men på **kodnivå**.

Spotify[®]

 MUSIC

Kod skiljer sig från andra medieformer eftersom den inte har någon egentligen mening – bara **funktion**.

Kod skiljer sig från andra medieformer eftersom den inte har någon egentligen mening – bara **funktion**.

Kod (det vill säga ett dataprogram) har faktiskt bara en enda mening: det som utförs. Och det sker över tid. Som bekant brukar man prata om att '**köra kod**' och det sker alltid i konsekutiva steg – om än mycket fort. Facebook lär exempelvis vara uppbyggt av mer än 60 miljoner kodlinjer.

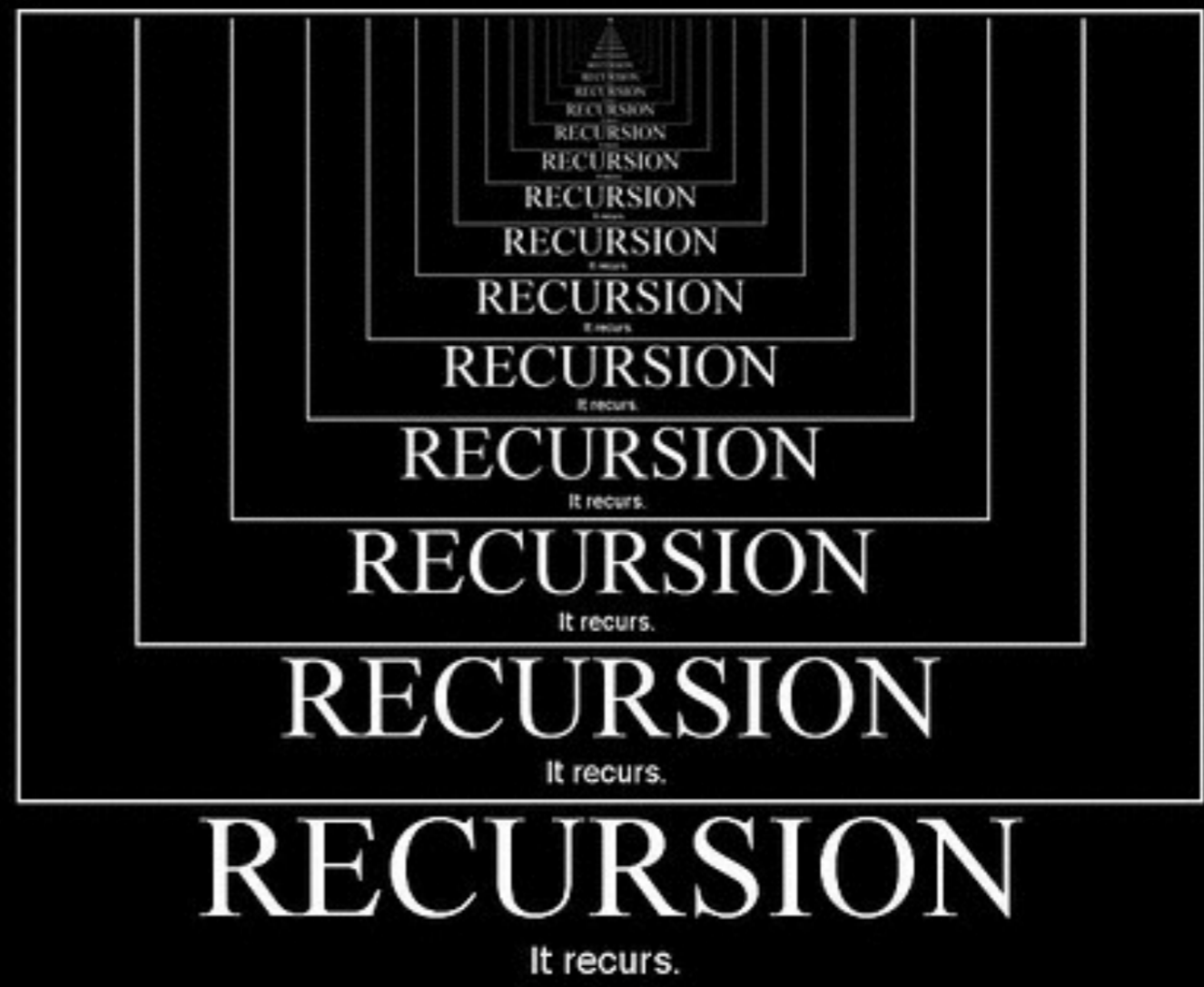
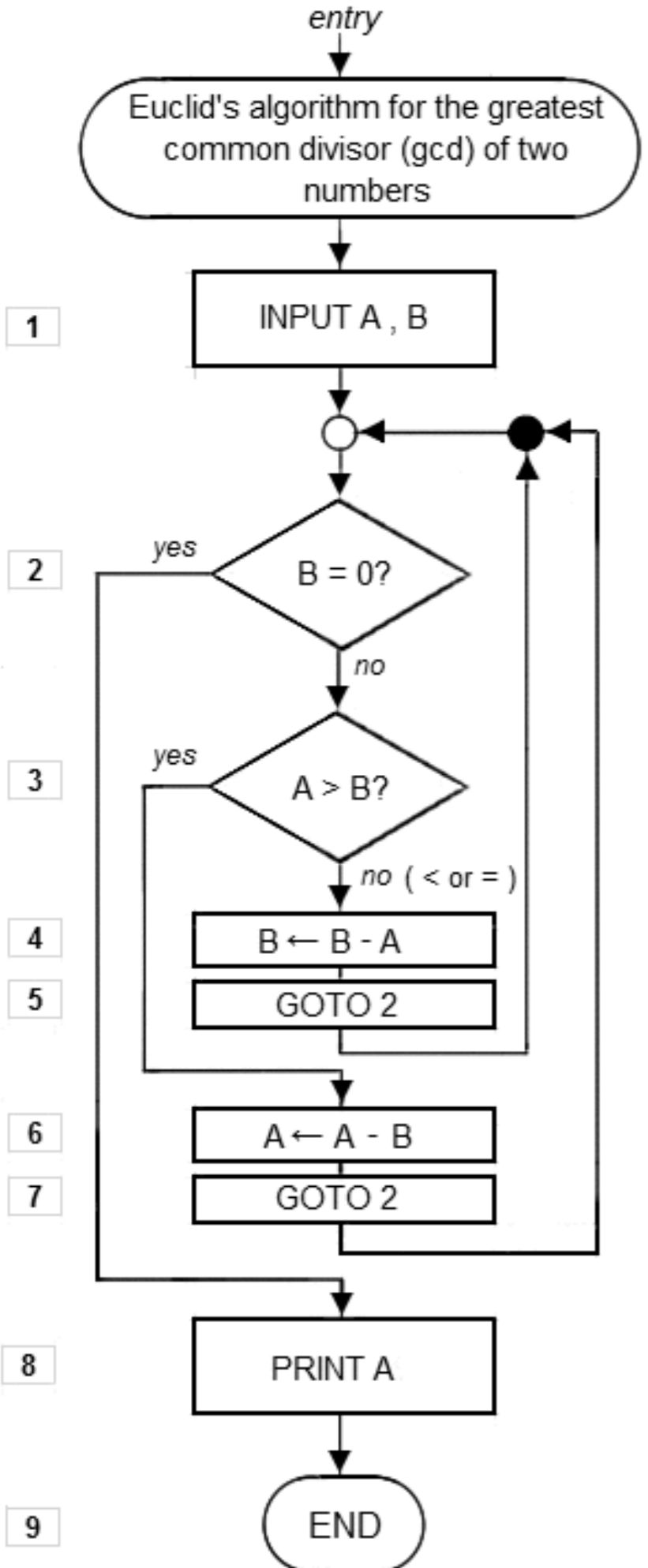
I mediet – i en annan tid ...

Att bevarandet av **sekventiella medier** handlade om att lagra tid var en av Dataarkiveringskommitténs utgångspunkter. Sedan mitten av sjuttiotalet då DAK slutförde sitt arbete har bevarandet av data dock blivit alltmer komplicerat – också i **medieteoretiskt och tekno-temporalt** hänseende.

I mediet – i en annan tid ...

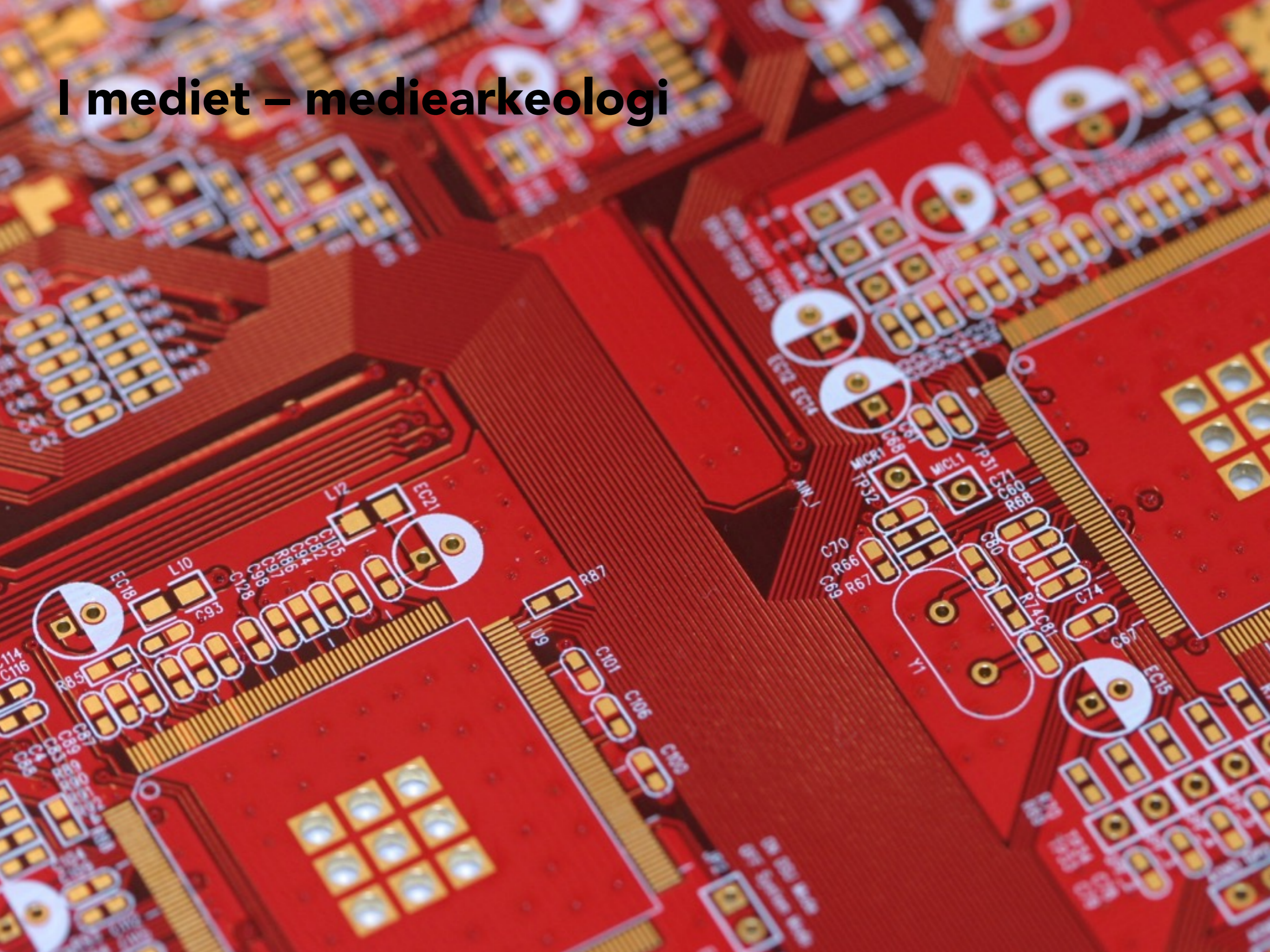
Att bevarandet av **sekventiella medier** handlade om att lagra tid var en av Dataarkiveringskommitténs utgångspunkter. Sedan mitten av sjuttiotalet då DAK slutförde sitt arbete har bevarandet av data dock blivit alltmer komplicerat – också i **medieteoretiskt och tekno-temporalt** hänseende.

I datalogiska mediesammanhang kan man exempelvis anföra att **loopad algoritmisk** eller så kallad **rekursivt återanropad temporalitet** avsevärt skiljer sig från kronologisk tidsföljd. Linjär kod bygger upp digitala medier – men den fungerar allt annat än linjärt.

RECURSION
It recurs.

I mediet – mediearkeologi

Die Aktualität des Archäologischen

in Wissenschaft, Medien und Künsten
Herausgegeben von
Knut Ebeling und Stefan Altekamp

Stefan Altekamp, Das archäologische Gedächtnis,
211-232

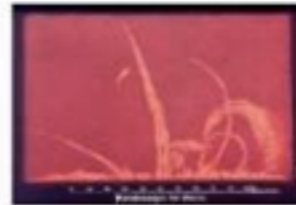
2004

Siegfried Zielinski

ARCHÄOLOGIE DER MEDIEN

Zur Tiefenzeit
des technischen
Hörens und Sehens

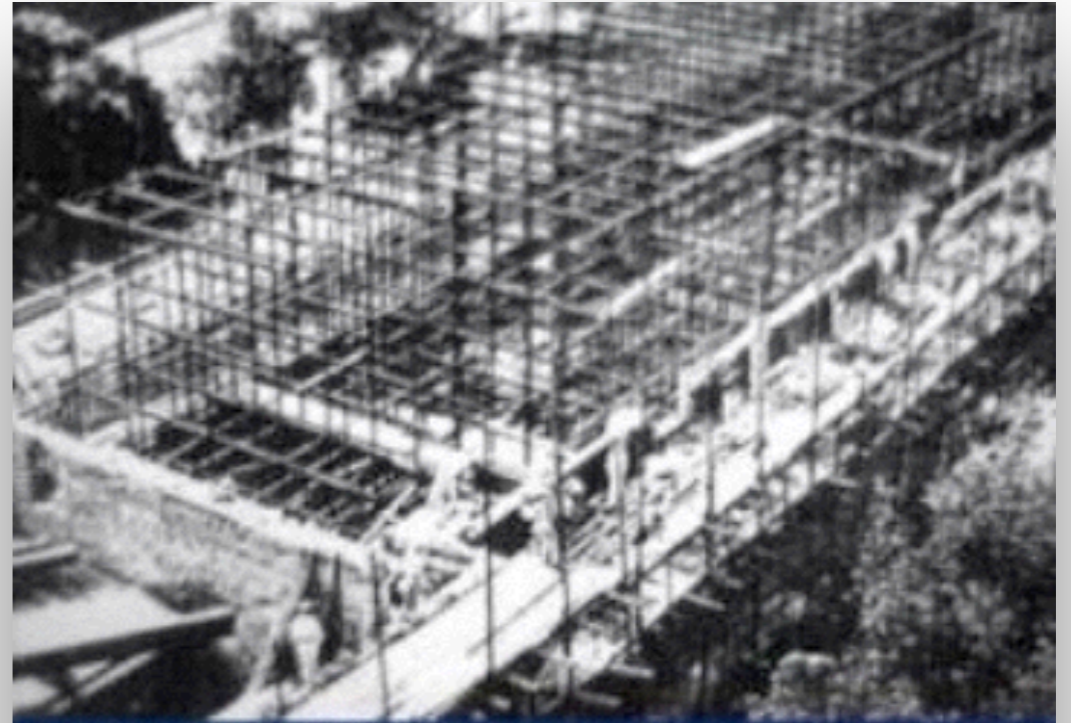

rowohlts
enzyklopädie

ro
oo

1929 Beiträge zur Archäologie der Medien

Herausgegeben von
Stefan Andriopoulos
und Bernhard J. Dotzler
suhrkamp taschenbuch
wissenschaft

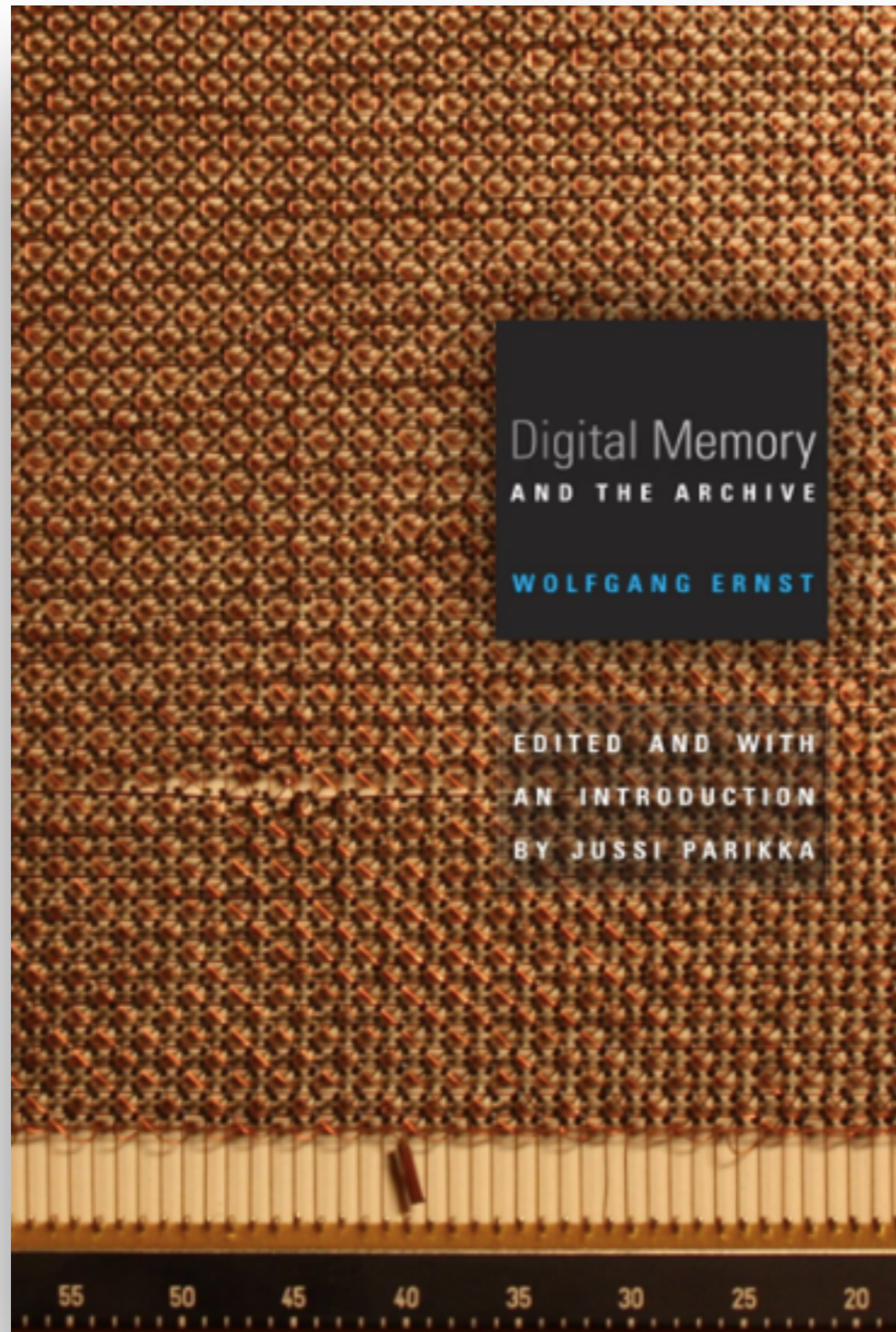
Wolfgang Ernst

Im Namen von Geschichte

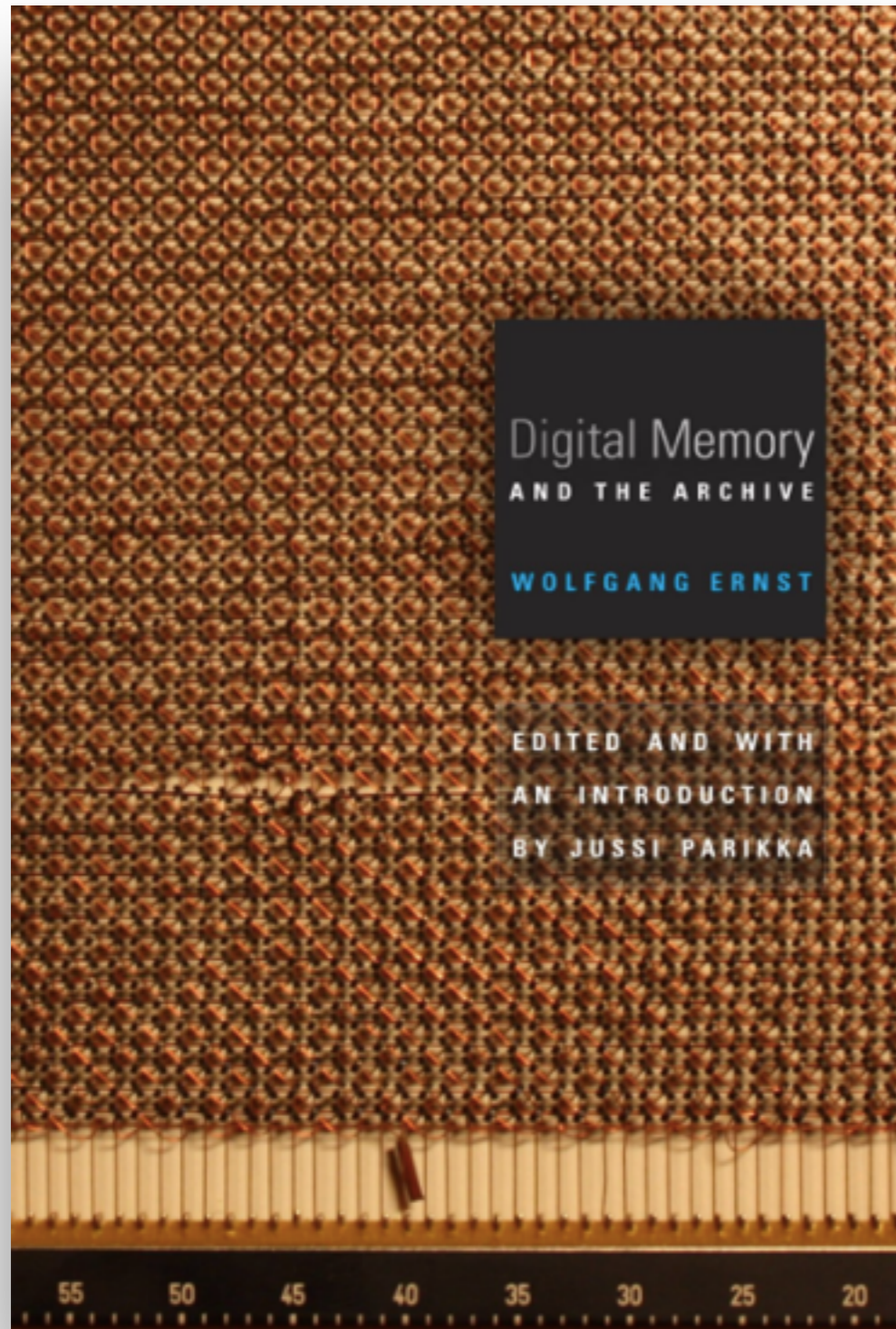
Sammeln – Speichern – Er/zählen

Wilhelm Fink Verlag

Mediearkeologi – enligt Wolfgang Ernst

Mediearkeologi – enligt Wolfgang Ernst

“The archaeology of media is not simply an alternative form of reconstructing beginnings of media on the macrohistorical scale; instead it describes **technological “beginnings”** of operativity on the **microtechnological** level [... towards] the need to see media history **through ruptures, not continuity”**

Det vill säga, att betrakta mediehistoria som något närmast **diskret digitalt** och separata – snarare än som **analogt flöde**.

Mediearkeologi – enligt Wolfgang Ernst

Hur skriver man *inte* mediehistoria? Den lätt provocerande frågan ställde Ernst för ett par år sedan i artikeln "Von der Mediengeschichte zur Zeitkritik". Förflutenhetens medieteknologier **producerar nämligen tid**, påpekade han – men på helt andra sätt än strikt *mediehistoriskt*.

Att bokstavligen skriva fram mediehistoria med utgångspunkt i medier som **tekno-temporalt ibland fungerar ickelinjärt** kan leda till problem.

Medial *Eigenzeit*

För mediemaskiner har ofta en **specifik temporalitet** som inte med nödvändighet är densamma som mediehistoriens.

Ernst menar att medier (ofta) besitter en sorts inre temporalitet – ***Eigenzeit*** – som bland skiljer sig från den historiska linjäritet vi är vana vid. Han lyfter fram radiovågor, och även andra äldre medier som **fotografiet** var (och är) genuint tidsberoende, där det räcker med att erinra sig begrepp som **ögonblicksfotografi** eller **lång exponeringstid**). I datalogiska mediesammanhang figurerar som sagt en annan temporalitet som skiljer sig från kronologisk tidsföljd. På en sorts **mikroteknologisk nivå** råder därför en annan tidsuppfattning – *i mediet*.

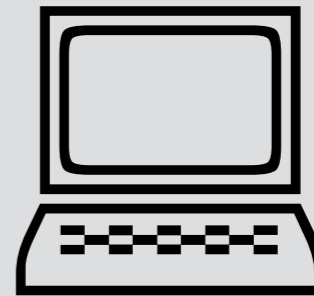
Mediearkeologi – enligt Wolfgang Ernst

Det är därför som **det partikulära och teknologiska brottet** – snarare än kontinuitet – betonas: "a rupture rather than a soft transformation of the media-archaeological point of view, which is opposed to the perspective of cultural history that tends to privilege evolutionary continuities and soft transformations" (Ernst, 2013).

Mediearkeologi – enligt Wolfgang Ernst

Det är därför som **det partikulära och teknologiska brottet** – snarare än kontinuitet – betonas: "a rupture rather than a soft transformation of the media-archaeological point of view, which is opposed to the perspective of cultural history that tends to privilege evolutionary continuities and soft transformations" (Ernst, 2013).

"Ernst insists that **media archaeology differs from cultural history**" (Parikka, 2013).

ALLGEMEINE ARCHÄOLOGIE

Kulturtechniken zwischen Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft

Symposium – Berlin

6. bis 8. Mai 2004

DONNERSTAG 6.5. 2004

ERÖFFNUNG

18:00 **Begrüßung: Detlef Rößler, Berlin**

**Georges Didi-Huberman, Paris:
L'archive brûle / Das Archiv brennt**

Respondenz: Michael Mayer, Berlin

Moderation: Sigrid Weigel, Berlin

FREITAG, 7.5. 2004

UNTERIRDISCH

9:00 **Stefan Altekamp, Berlin:**

Archäologie der Gegenwart

Svend Hansen, Berlin:

Erwägungen zur archäologischen Datengewinnung

11:00 **Gisela Eberhardt, Berlin:**

Moden und Methoden.

Historische Betrachtungen zur Ausgrabungstechnik

Bernhard Fritscher, München:

Archive der Erde. Wissenstransfers zwischen
Geologie, Archäologie und Philosophie um 1800

OBERIRDISCH

14:30 **Knut Ebeling, Berlin:**

Von der beschränkten zur allgemeinen Archäologie.
Foucaults rückhaltloser Anti-Hegelianismus

Laurent Olivier, Paris:

Walter Benjamin's Archaeology of the Present

SAMSTAG, 8.5. 2004

AUSSERIRDISCH

9:00 **Stephan Günzel, Berlin:**

Die zwei Archäologien des Raumes

Monika Rieger, Berlin:

Artifactual Autobiographies. Sammeln und Ordnen
bei Gerhard Richter und Andy Warhol

11:00 **Christiane Zintzen, Wien:**

Tiefe Oberflächen.

Archäologie als Kunst, Kitsch oder common place?

14:00 **Aleida Assmann, Konstanz:**

Archive im Wandel der Mediengeschichte

PODIUM II

15:00 **Zur Zukunft der allgemeinen
Archäologie**

**Aleida Assmann / Konstanz, Peter Gente / Merve Verlag,
Berlin, Franziska Lang / Berlin, Vera Szöllösi-Brenig /
VolkswagenStiftung, Hannover, Urs Willmann /
Die Zeit, Hamburg.**

Moderation: Wolfgang Ernst / Berlin

Enligt en mer eller mindre tillfälligt sajt på webben lär arkeologen och actionhjärlinnan Lara Croft för en tid sedan publicerat artikeln "Gravplandring eller kulturellt besökande?" i den ansedda *Philosophical Journal of Archaeology*. Det är en ganska uppspennande text, inte minst eftersom artikeln är skriven av en virtuell dataspelsfigur som dessutom, parallellt med sin påstådda akademiska forskning, gör global karriär på vita duken. Lara Croft är nämligen den mest kända mediala arkeolog som den amerikanska underhållningsindustrin producerat. Hon är också det bästa exemplet på en virtuell kändis, vars mediala popularitet bokstavligen ingjutfi i henne. Som historiemedveten hjältna slog Lara Croft igenom som avatar i dataspel Tomb Raider i mitten av 90-talet, men det är framför allt som reel filmstjärna, på sistone snyggt förkroppslipad av Angelina Jolie, som Croft förtjänat den mediala bilden av arkeologisk verksamhet. Filmer som "Lara Croft: Tomb Raider" (2001) och "Tomb Raider: The cradle of life" (2003) har gjort att hennes action-arkeologiska popularitet numera till och med överstiger Indiana Jones - under 1980-talet tveksutan världens mest populära filmarkeolog. De tre Indy-filmerna som alla registrerades av Steven Spielberg, handlade om den vetelege arkeologen vilken ute på filmet flövsadades till en machoäventyrare på ständig skattjakt. Det är artribut som Lara Croft uppgraderat, och med tanke på hennes arkeologiska popularitet kommer det knappast som en överraskning att Spielberg för ett halvår sedan gav ut dvd-basen "The adventures of Indiana Jones: the complete collection".

Arkeologi är som bekant en praktisk verksamhet som bokstavligen går ut på att gräva fram nytt vetande. Som teoretisk begrepp har "arkeologi" därför blivit en stark metafor för att beskriva en aktivitet vetenskapligt aktivitet liknad att lyfta fram kunskap som begravt, glömt bort eller lämnats kvar i det förgångna. I synnerhet Indiana Jones-utlogen speglade på ett intressant sätt både det tidiga 1900-talets fascination för arkeologi, samt inte minst utgrävningens polaritet mellan praktik och teori. I form av ett slags historisk mediarkeologi utspelade sig Spielbergs filmer alltid på 1930-talet med en ung Harrison Ford, som å ena sidan gestaltade en föresatt De Jones ömt återupptäckande gamla krakoktör, å andra sidan uppträdde som svettigt äventyrare på resa mellan färdfyllda utgrävningar med olika nazistiskeologer i hällerna.

Men som vetenskapsteoretisk term är "arkeologi" förstås mest förknippad med Michel Foucault. Hans "arkeologiska analys" så som den presenterades i bland annat "Vetandets arkeologi" (1979) handlade, i korthet, om att lyfta fram och synliggöra de ofta omedvetna struktursammanhang som reglerat varför det under en tidperiod varit möjligt att tänka vissa tankar - men inte andra. Foucault fläckastade på förhand givna historiska storheter som "epoker", "åmner" eller "verk", och försökte i stället bedriva historisk forskning som ett vetandets arkeologi där historiens kvarlämnningar bröts ned till enkla verklighetsanslag, vilka liknade eller skilde sig från varandra över tid.

Foucaults inflytande på historievetenskapen har numera närmast hollywoodska förtecken. På sistone har hans "arkeologi"-begrepp också uppdaterats i medialt hänseende och han förefaller nu mer poppis än nånsin i humanistiska kretsar - åtminstone i Tyskland. Nyligen publicerades antologin *Die Aktualität des Archäologischen - in Wissenschaft, Medien und Kunst*, "Det arkeologiska aktualitet - i

Nya arkeologer gräver i mediearkiv

Arkeologin har blivit den nya teoretiska ledstjärnan för humanvetenskaperna. I Foucaults anda studeras samfundets och arkiverandets filosofi som aldrig förr. Frågan är om "mediearkeologin" kan leda till nya vetenskapliga insikter.

AV PELLE SNICKARS

vetenskap, medier och konst" (Fischer, 196 s) redigerad av Knut Ebeling och Stefan Altekamp. Det är en bok som samlat "vetenskapsarkeologisk" klassiska texter, från Kant och Freud till Benjamin och Foucault, men även inkluderat artiklar om arkeologi som kulturvetenskap, som medium eller som konst. Litteraturvetaren Sigrid Weigel kallar till exempel sitt bidrag, "Zur Archäologie von Aby Warburgs Bilderatlas Mnemosyne", arkeologen Detlef Rößler har tagit sig an Foucault och intresset för honom bland praktiserande arkeologer, och Friedrich Kistler tecknar skriftens arkeologi. "Die Aktualität des Archäologischen" lanserades i början av sommaren samtidigt med Berlin-symposiet "Allmän arkeologi: kulturekonomier mellan dåtid, nutid och framtid".

Det var ett evenemang som försökte att närma ett teoretiskt "arkeologi"-begrepp med utgrävningens praktiska genom att sammanföra praktiskt verkssamma arkeologer med företrädare för andra discipliner som ägnat sig åt en mer kulturvetenskaplig arkeologi. Det vore en överdrift att påstå att det hela avslöps fruktionsfritt. Men folk talade trots allt med, och inte förtv varandra i de ställfria benämnda panelerna. I den första, "underjordiska" symposiepanelen handlade det bland annat om vetenskapstransfer kring 1800 mellan arkeologi, geologi och filosofi, och i den påföljande "överjordiska" sessionen, om till exempel Benjaminjs försök till nutidsarkeologi under 1930-talet - något som krävde att han nästan liksom halva *Bibliothèque nationale*. I symposiets "utomjordiska" panel var det så dags för att lansera begreppet mediearkeologi, inte så mycket för att diskutera vare sig Lara Croft eller Indiana Jones, utan mer för att beskriva ett annorlunda sätt att närma sig mediehistorien. I förordet till "Die Aktualität des Archäologischen" nämner dock Ebeling de blivande arkeologiska actionhjärlarna, och framhåller att arkeologi på sistone format sig till ett slags humanistisk *Leitwissenschaft* inom vilken just ett mediearkeologiskt synsätt blivit tongivande.

Faktum är att det i Tyskland på sistone publicerats en rad mediearkeologiska studier. Hälften av dem är både Siegfried Zielinskis "Archäologie der Medien. Zur Tiefenzeit des technischen Hörens und Sehens", "Mediernas arkeologi. Om det tekniska hörandets och seendets förfärd" samt antologin "1929. Beiträge zur Archäologie der Medien" (1929, bidrag till mediernas arkeologi). Men det är kanske framför allt Wolfgang Ernst, som arrangerade symposiet i Berlin i egenkap av professor i medieteorin vid Humboldtuniversitetet, och hans mycket omfattande bibliografiska skrifter: *Im Namen von Geschichte. Sammeln - Speichern - Erzählen* "I namnet av historia. Samla - lagra - berätta/beräkna" (Fink Verlag, 140 s), som så allvar befäst och stakat ut det mediearkeologiska filmet. Denna tegelsten är sannligen

inte lätt att sammanfatta. I Foucaults och Kittlers anda är Ernsts bok något i stil med en arkeologisk studie kring samfundets, lagandets och rikandets (medie)filosofi, med det historiska vetandets infrastruktur i fokus. Ernst diskuterar inte bara vad som sparats i olika arkiv, museer och bibliotek, och vilka historiska implikationer det fått för forskningen. Han betonar framför allt hur olika mediala dokumentationssystem - från katalogiseringskriterier till mikrofilmade - påverkar innehållet såväl som föreläsningen av "arkivets" olika historiska kvarlämnningar. Vad händer egentligen med skriftmediet under 1800-talet frågar han sig, när det i arkiverings-syfte började att remedieras i fotografisk form? Med utgångspunkt i ett slags medial dokumentationsvetenskap resonerar Ernst flitigt kring frågan om original och kopior, som i den begynnande mediala reproduktionsindustrin skapade huvudbyrå för tidens arkivarier. Vad innebär det till exempel för forskningen och den tyska historievetenskapen att man medialt flitigt tecknade och avbildade nationens gamla medeltida traktater som skulpturbilder kring 1900?

Ernst laborerar med ett utvidgat mediebegrepp och har i olika sammanhang påklarat för att ett mediearkeologiskt perspektiv på det förfärdna inte behövs betydligt att enbart historiska medier undersöks. Det har dock lett till att det mediearkeologiska filmet blivit svårt att definiera, och att begreppet används med vissa flirskjutningar beroende på vilken disciplin forskaren utgår ifrån. Möjligen kan man urskilja två större gemensamma nämnare. För det första handlar mediearkeologi på ett mycket konkret plan om ett mediehistoriskt intresse för att gräva fram alla de gamla bortglömda medier som en gång var nya, och genom att boista bort dammet från dem aktualisera diverse historiska mediala praktiker som fallit i glömska. En stor del av attraktionen med (nya) medier är deras samhällsreliga genomsåg och historien ger klart och tydligt besked om att lanseringen av mediearkeologier tillätsades stort nybrevsläge. Ett mediearkeologiskt perspektiv på (medie)historien ställer liknande frågor, men betonar också att inget medium någonsin existerar som en statisk, teknologisk form. Mediers funktion definieras av den historiska brukaren som i sin tur är en del av en ständigt föränderlig mediekultur.

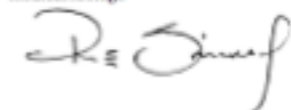
På ett mer kunskapsteoretiskt plan har mediearkeologin ägnat sig åt att bygga vidare på framför allt Foucault. Mediearkeologins uppgift är med honom bestå i huvudsak av en kritik av hans ovilja att reflektera över de diskursiva systemens medialitet. Det är till exempel symptomatiskt att Foucaults textuella diskursanalyser - han arbetade mycket sällan med visuellt material - upplöses under and-

rahälften av 1800-talet då arkiven började fyllas av andra lagringsmedier som fotografier, ljudupptagningar och film. Men genom historien har inte bara medieteknologier och mediepraktiker organiserat kulturens diskurser, själva vetandet menar Ernst, har också en rad infrastrukturala förutsättningar som bör förstas med hjälp av ett utvidgat mediebegrepp. Att Foucault glömda att även skriften var ett medium som påverkade diskursens utseende må vara hänt. Men att han i mycket ringa omfattning uppmärksammade vetandets mediala infrastruktur, det vill säga att "arkivet" a priori konstitueras av olika medierade utsagor, är utlöst. Ett aktuellt exempel kan hämtas från Arkitekturmusets nyligen avslutade utställning "Revision: mama skriver om historien". I en katalogtext påpekar arkitekturfotografen Michael Penzinger mycket riktigt att det i Arkitekturmusets arkiv inte finns någon arkitektur alls - endast mediala utsagor om denna. "Arkitekturmusets arkiv innehåller enbart arkitektur förmedlad genom olika medier", fotografier och modeller, ritningar och skisser. Mediearkeologin undergräver med andra ord arkivets faktiska utsagor genom att ägna uppmärksamhet åt de mediala förutsättningar som dessa utsagor är underbyggda.

En viktig poäng med mediearkeologins utvidgade mediebegrepp är att uppmärksamma hur olika historiska verklighetsanslag kan förstas som medierade - även långt innan medier existerade i den form vi känner dem i dag. Naturligtvis bör man inte ta alla dessa teoretiska påståenden helt bokstavligen. Den typen av forskning tenderar att ersätta framgrävandet av nytt vetande med ökritiskt teorituggande. Mediearkeologi-begreppet kan heller inte helt värja sig från anklagelsen om att vara en ny humanvetenskaplig modetern, underbyggd med alltför spridd empiri och beaktade slutsatser à la Foucault. Men liksom hos denne föreligger en rad betydande teoretiska insikter. De är svåra att nagla fast, men gör en antydning om att ett mediearkeologiskt perspektiv på det förfärdna borde kunna generera nytt vetande.

Tveksutan inbegriper mediearkeologin en rad originella tankgångar, vilka dels på ett övertygande sätt ställer upp en modell för hur man kan historisera dagens mediesamhälle - och kanske framför allt problematisera föreställningen att "informationsamhället" inneburit ett radikalt brutt - dels kunskapssteoretiskt lyckats bygga vidare på Foucaults idéer kring diskursanalys genom att uppgradera honom i mediala korn.

Diskursen är alltid medierad och som bekant är medier knappast passiva och transparenta kanaler för meddelanden. De har därför stor makt att inte bara påverka, utan även på ett avgörande sätt strukturera vår verklighetsuppfattning. De flesta av oss vet ingenting om situationen i Irak, men vi vet väldigt mycket om vad olika medier visar och berättar för oss om denna situation. Genom att historisera detta medieringsperspektiv kan mediearkeologin få korn på liknande diskursiva sakförhållanden i det förgångna. Det kommer därför inte som någon överraskning att Ernst givit ut en liten bokparagraf med Foucaults initialer "Medium Foucault" - ett slags programförklaring till vetandets mediearkeologi.

Pelle Snickars är mediehistoriker.

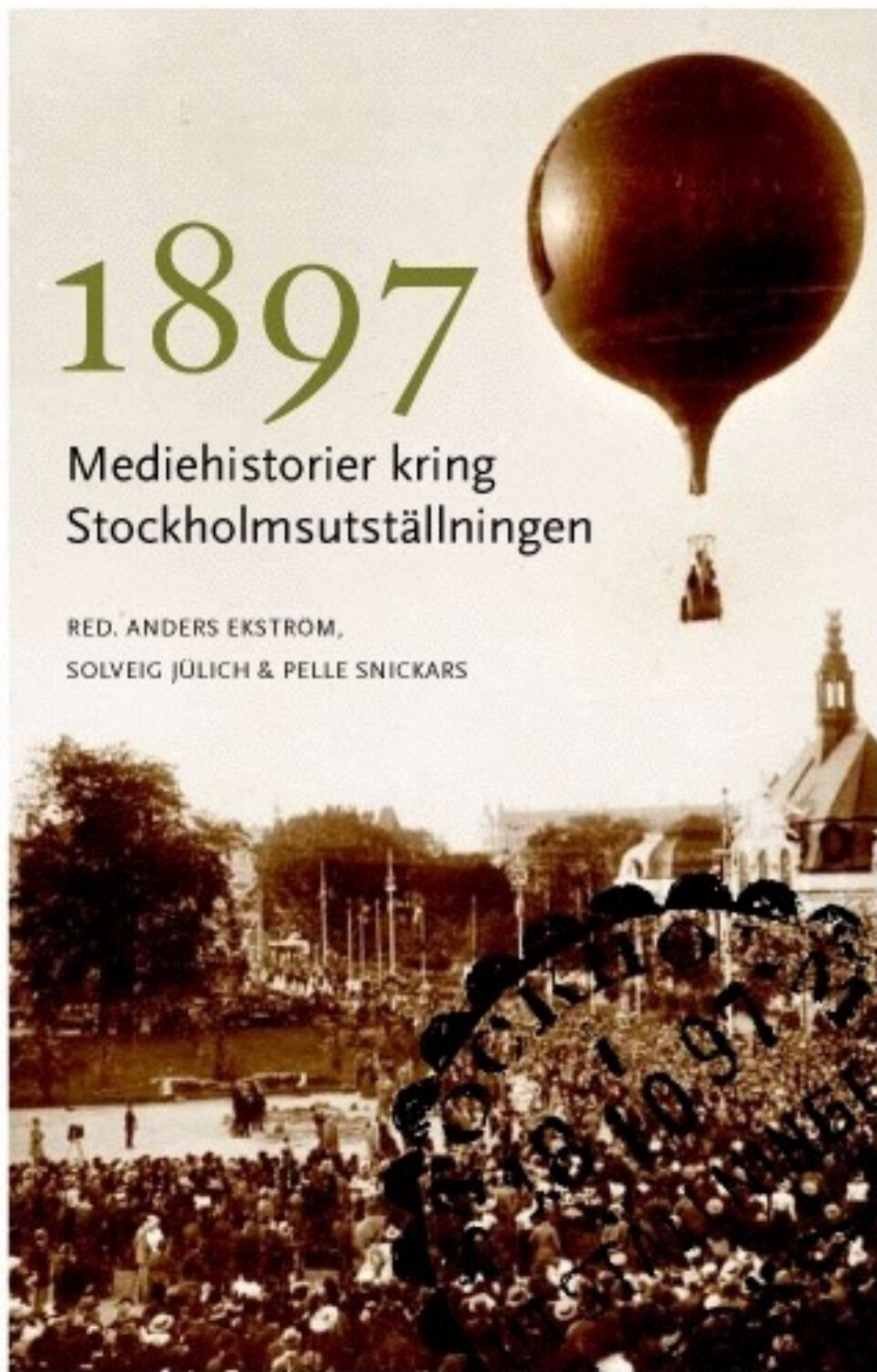
svd.se

De hundra senaste understryckarna.

1897

Mediehistorier kring Stockholmsutställningen

RED. ANDERS EKSTRÖM,
SOLVEIG JÜLICH & PELLE SNICKARS

Pelle Snickars

Mediearkeologi: Om utställningen som mediearkiv

I slutet av Andreas Hasselgrens krönika över Stockholmsutställningen 1897 finns ett vackert fotografi med titeln "Vy af utställningsområdet. (Den 15 mars 1898)".¹ På bilden är utställningsområdet höljt i snö och inte en människa är synlig. Men något annat hade varit förvånande. När översiktsbilden togs uppe från Skansens sluttningar med det halvfärdiga Nordiska museet och Strandvägen i bildfonden, hade den Allmänna konst- och industriutställningen varit stängd i mer än ett halvår. Platsen där den ägt rum på Lejonslätten på Djurgården var inte bara folktom. Alla de byggnader och paviljonger som tidigare varit uppställda på området var också borta.

Ett halvår efter stängningen fanns bara spår och lämningar av utställningen kvar. Fotografi av Axel Lindahls fotografiaffär. Ur Andreas Hasselgren, *Utställningen i Stockholm 1897: Beskrifning i ord och bild öfver Allmänna konst- & industriutställningen* (Stockholm, 1897).

Bibliothèque
des
**SCIENCES
HUMAINES**

**L'archéologie
du savoir**

par
MICHEL FOUCAULT

nrf
Éditions Gallimard

SCIENCE
HUMAINES

L'archéologie
du savoir
par
MICHEL
FOUCAULT

nrf

Mediearkeologi & Foucault

Från ett mediearkeologiskt perspektiv är en central tanke här **att inte accentuera utveckling, evolution eller kontinuerlig linjäritet** – det vill säga att försöka undvika att betrakta och analysera det förflutnas kvarlämningar i ljuset av historiens omvandlingar över tid.

Den övergripande frågeställningen inom mediearkeologin (och i viss mån hos Foucault) handlar alltså inte om historisk förändring – snarare om att betona det som är **medie-epistemiskt givet** vid en viss tidpunkt.

What is Media Archaeology?

JUSSI PARIKKA

Mediearkeologi – enligt Jussi Parikka

Parikkas bok säger sig vara "a cartographic journey into the various – at times contradictory and competing – strands of media archaeological investigations".

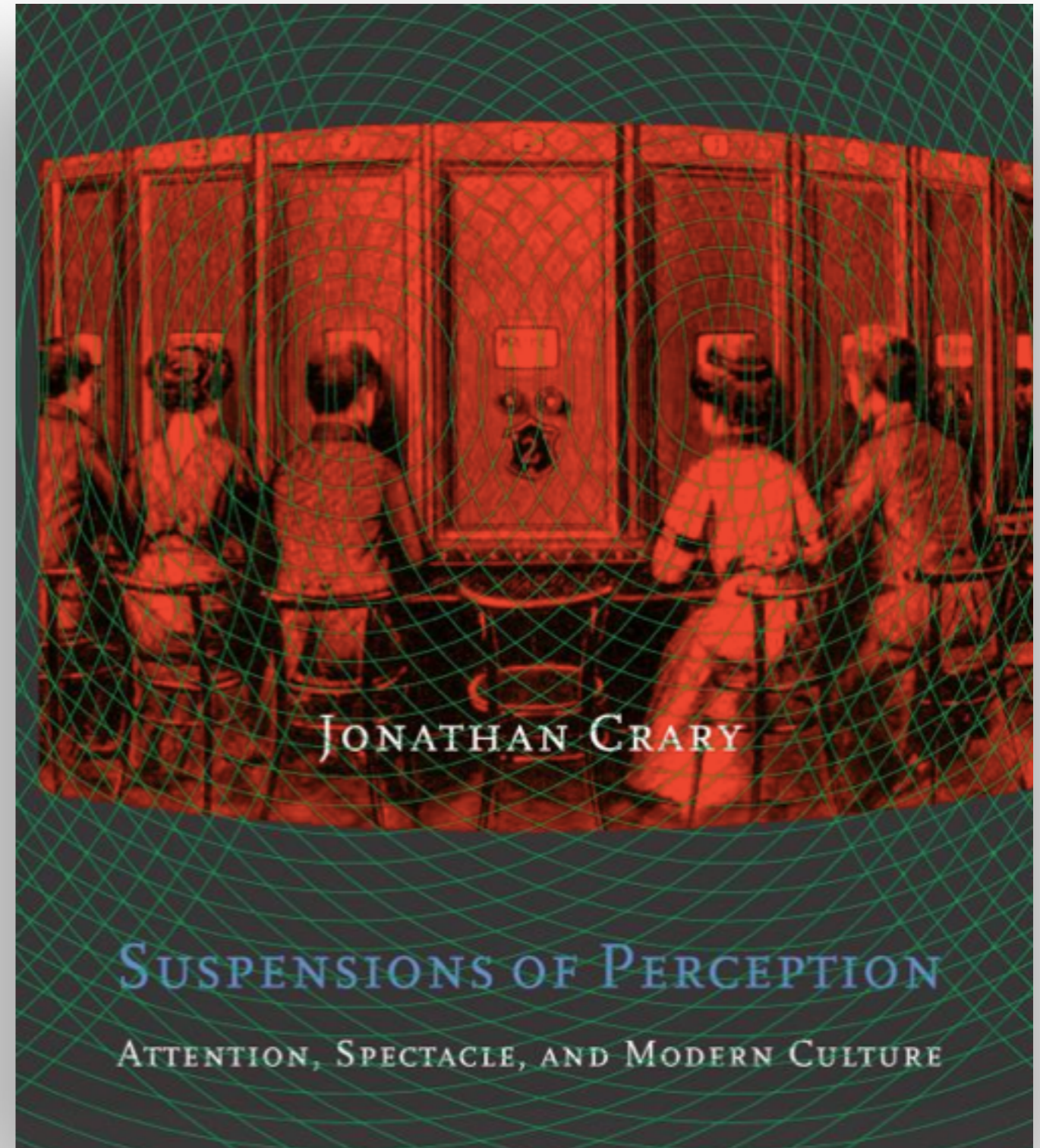
Han menar att mediearkeologin har flera förelöpare tankemässigt – och listar fyra tanketraditioner: (A.) **modernitetsforskning**, (B.) den nya **filmhistorien**, (C.) **historisering av nya medier** och 'det digitala', samt (D.) en sorts **alternativa mediehistorier**.

A. modernitetsforskning

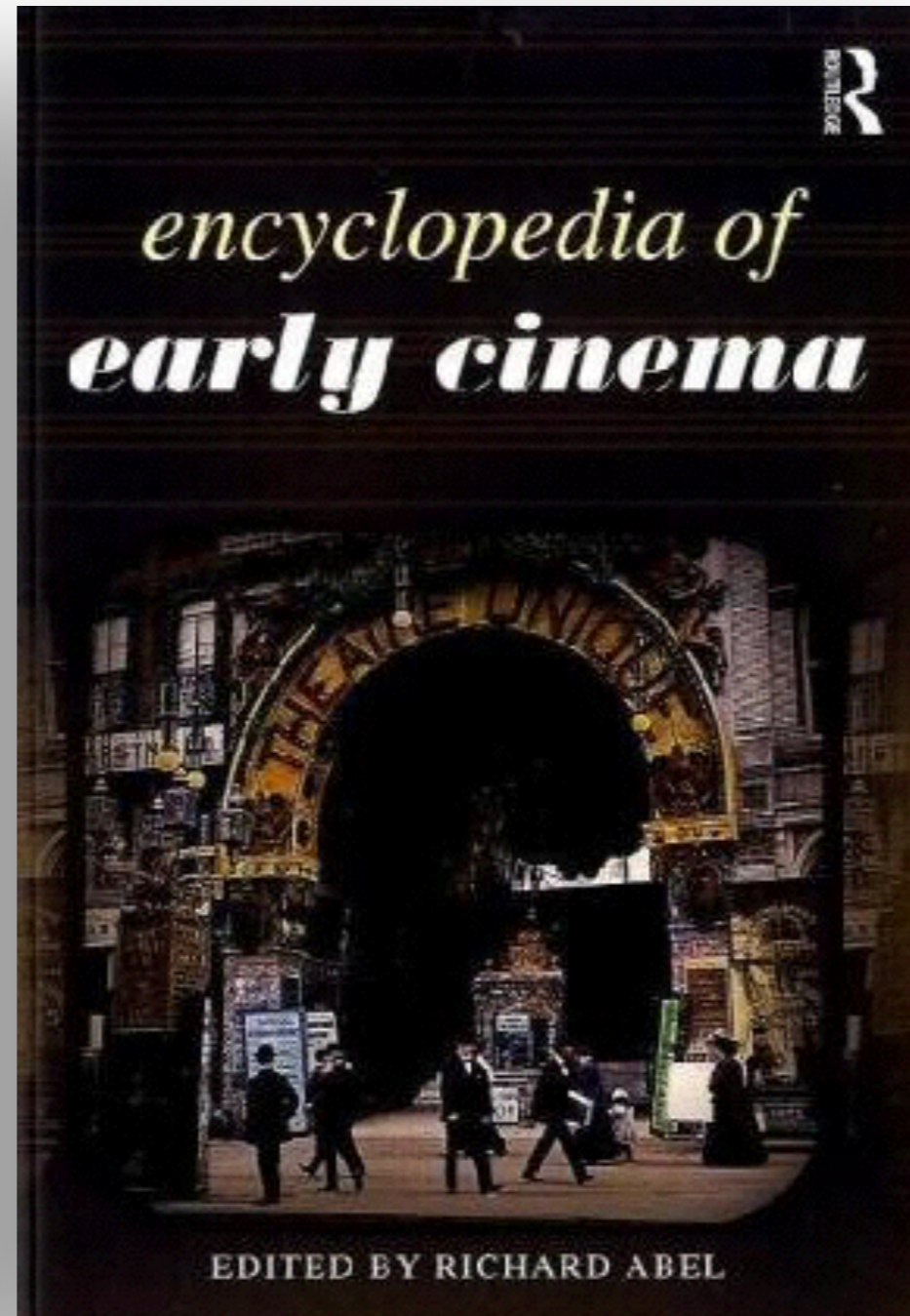
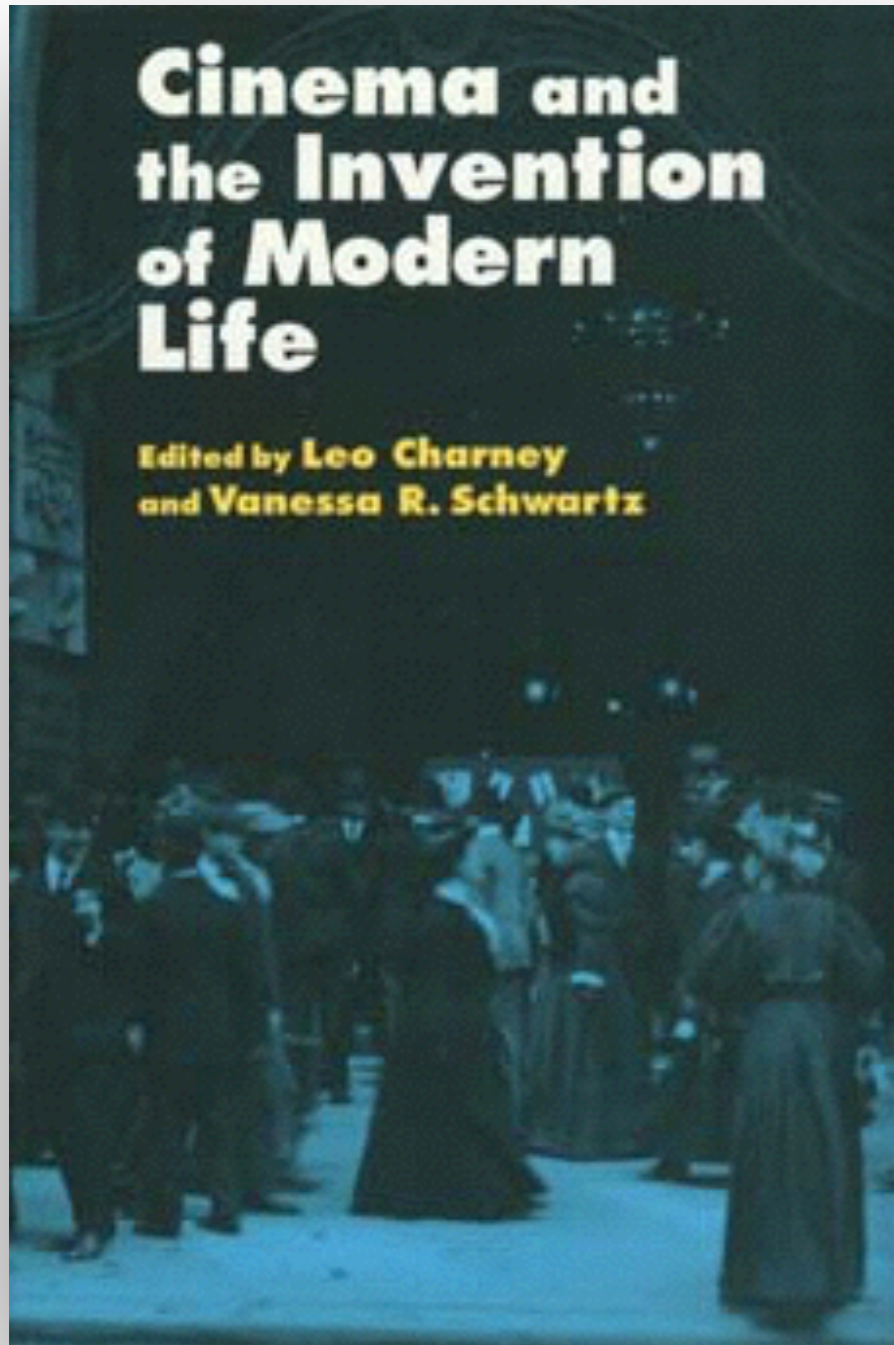
Techniques of the Observer

ON VISION AND MODERNITY
IN THE NINETEENTH CENTURY

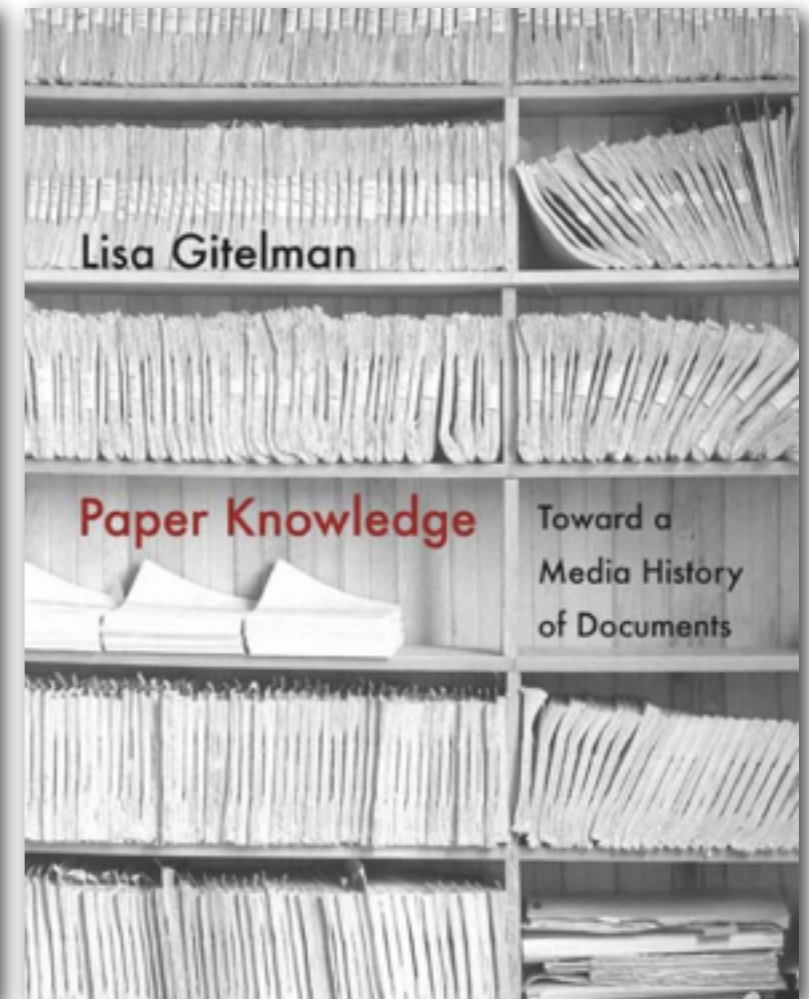
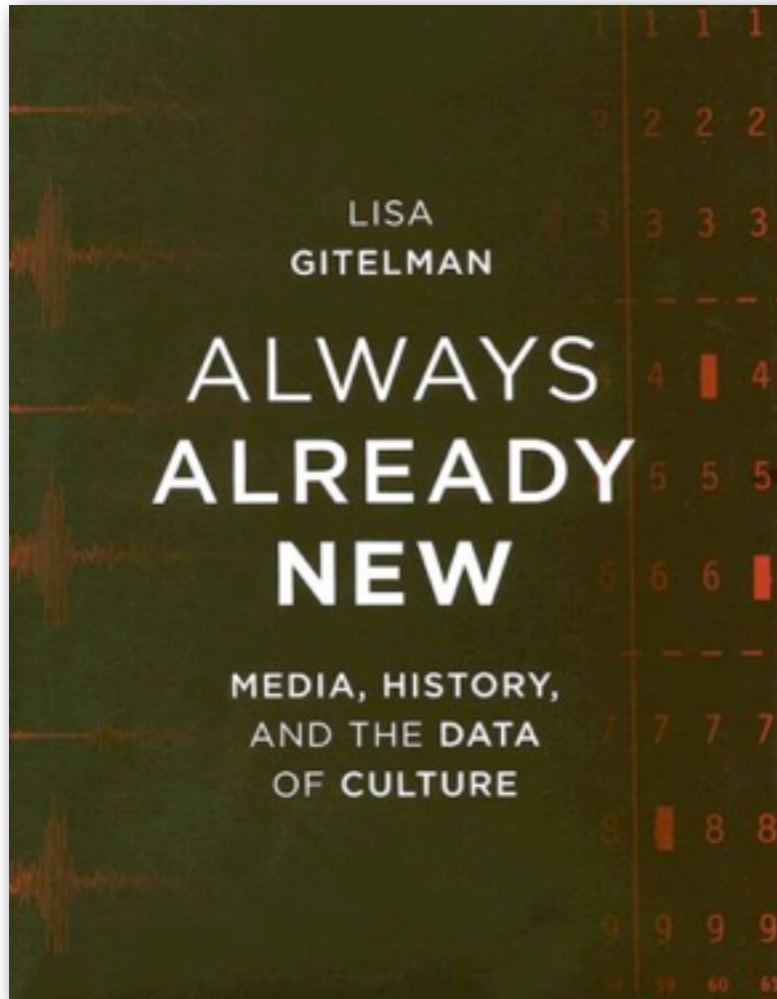
Jonathan Crary

A. den nya filmhistorien

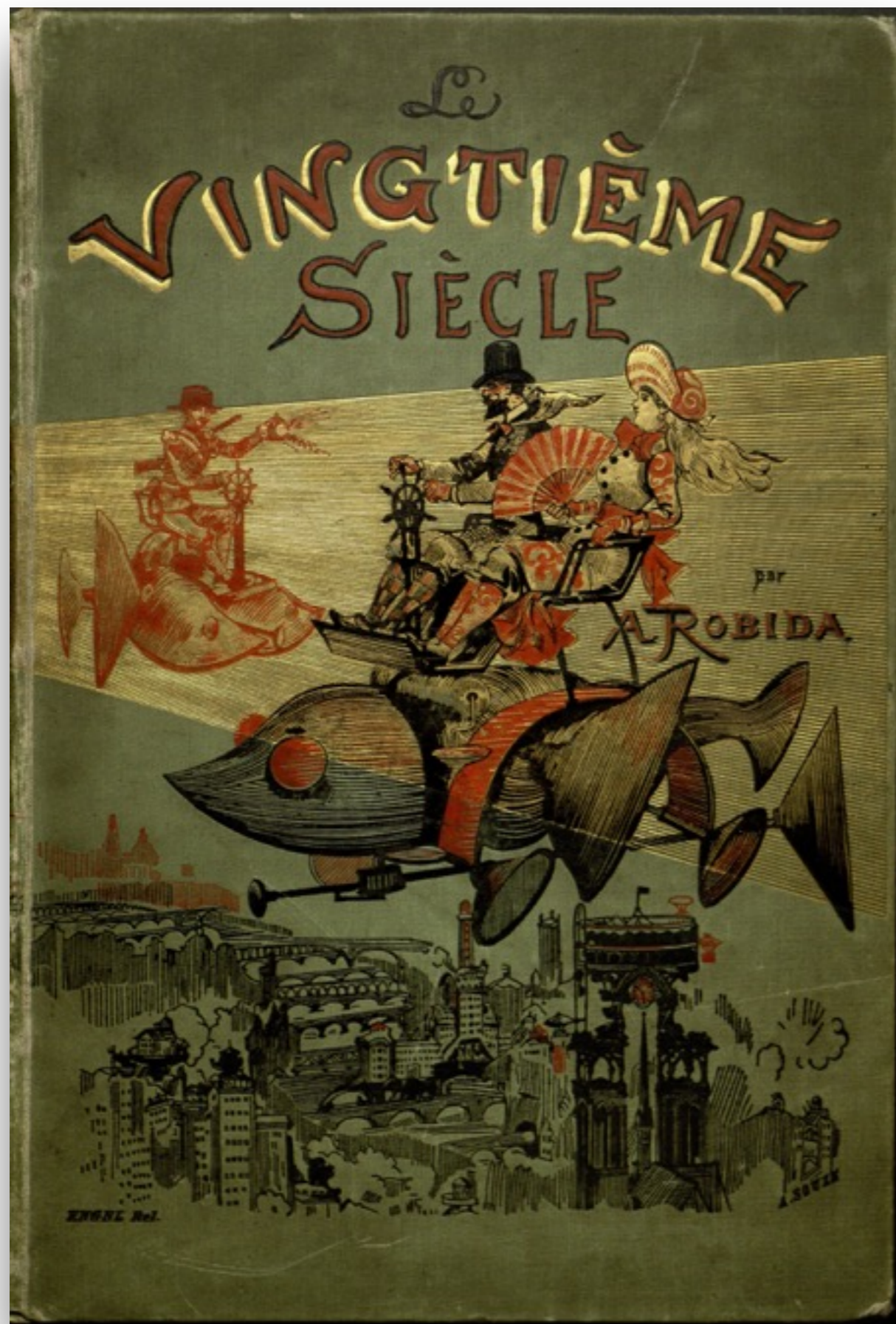

C. historisering av nya medier

D. alternativa mediehistorier: "understanding media cultures outside the mainstream" (Parikka, 2012)

Mediearkeologi – enligt Jussi Parikka

Parikkas bok är framför allt en introduktion till det mediearkeologiska forskningsfältet – och tillsammans med hans editerade volym om Wolfgang Ernst – är det en **utomordentlig insats** att föra in framför allt tyska akademiska perspektiv på medieforskningen.

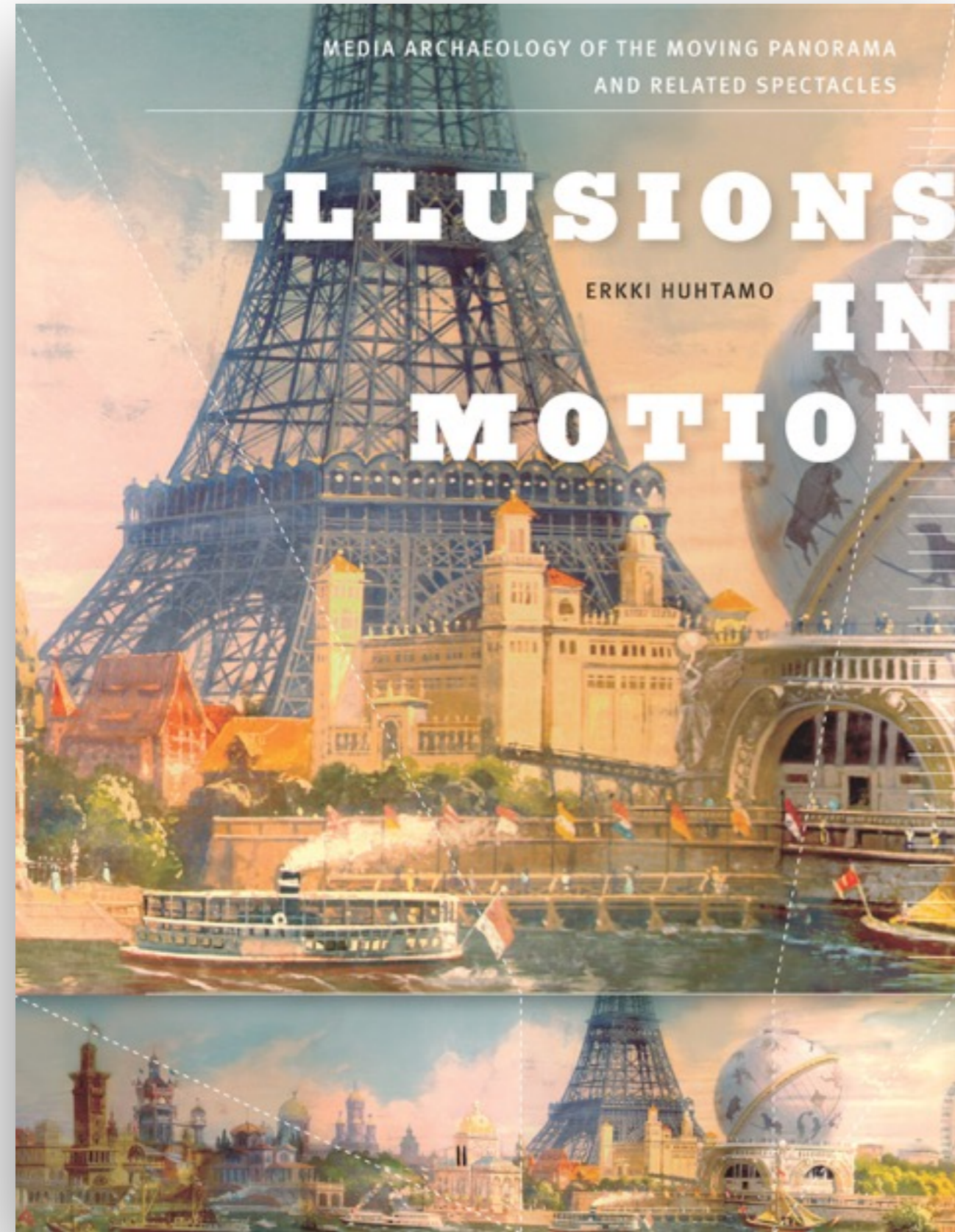
Ett problem med Parikkas bok är att han gärna rubricerar akademiker som mediearkeologer, trots att de knappt vet vad begreppet står för. Samtidigt visar han på **uppenbara kopplingar** mellan **äldre mediehistoriska infallsvinklar** och mer **samtida, digitala studier** – vilka båda kan sägas tillhöra det mediearkeologiska fältet.

MA1

MEDIA ARCHAEOLOGY OF THE MOVING PANORAMA
AND RELATED SPECTACLES

ILLUSIONS IN MOTION

ERKKI HUHTAMO

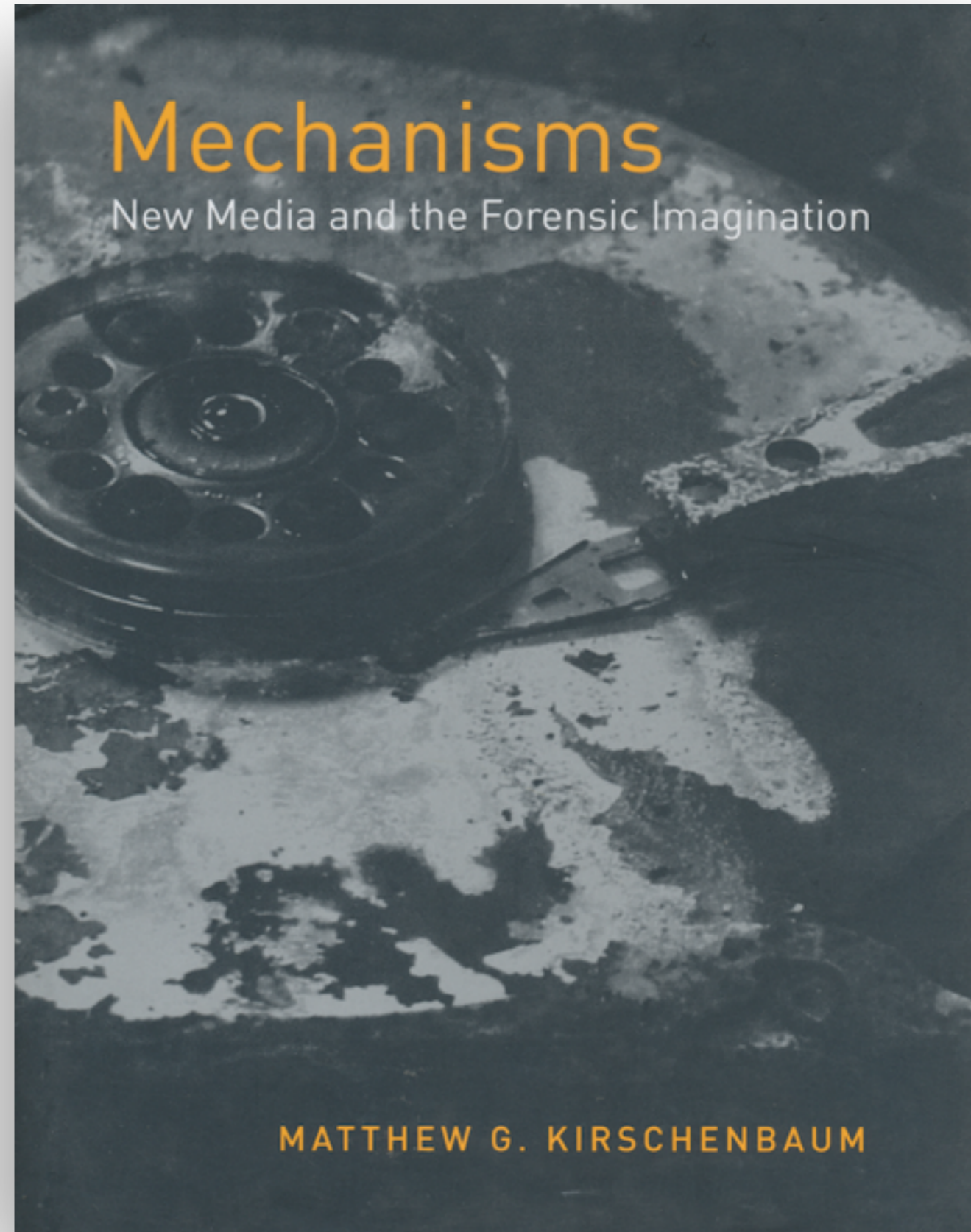

MA2

Mechanisms

New Media and the Forensic Imagination

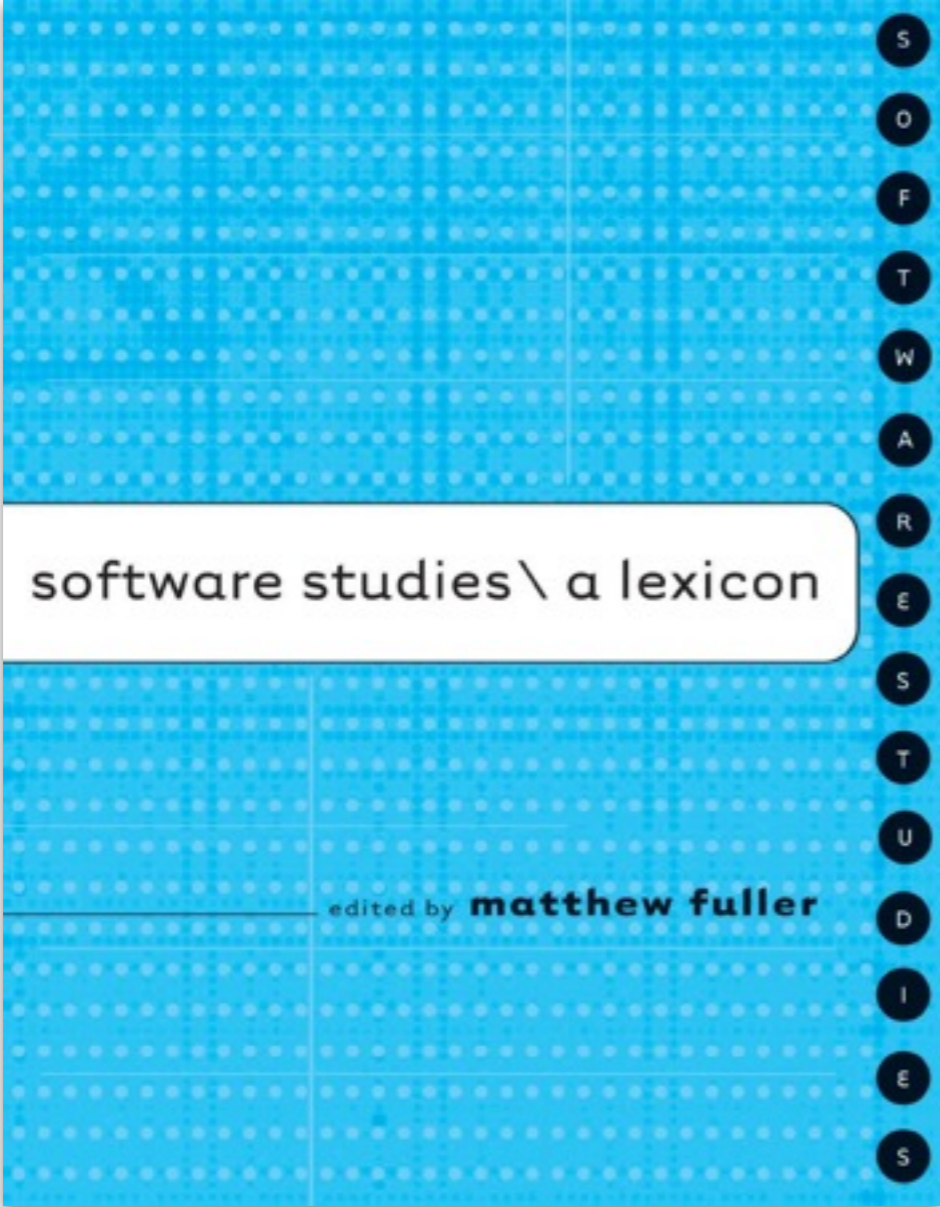
MATTHEW G. KIRSCHENBAUM

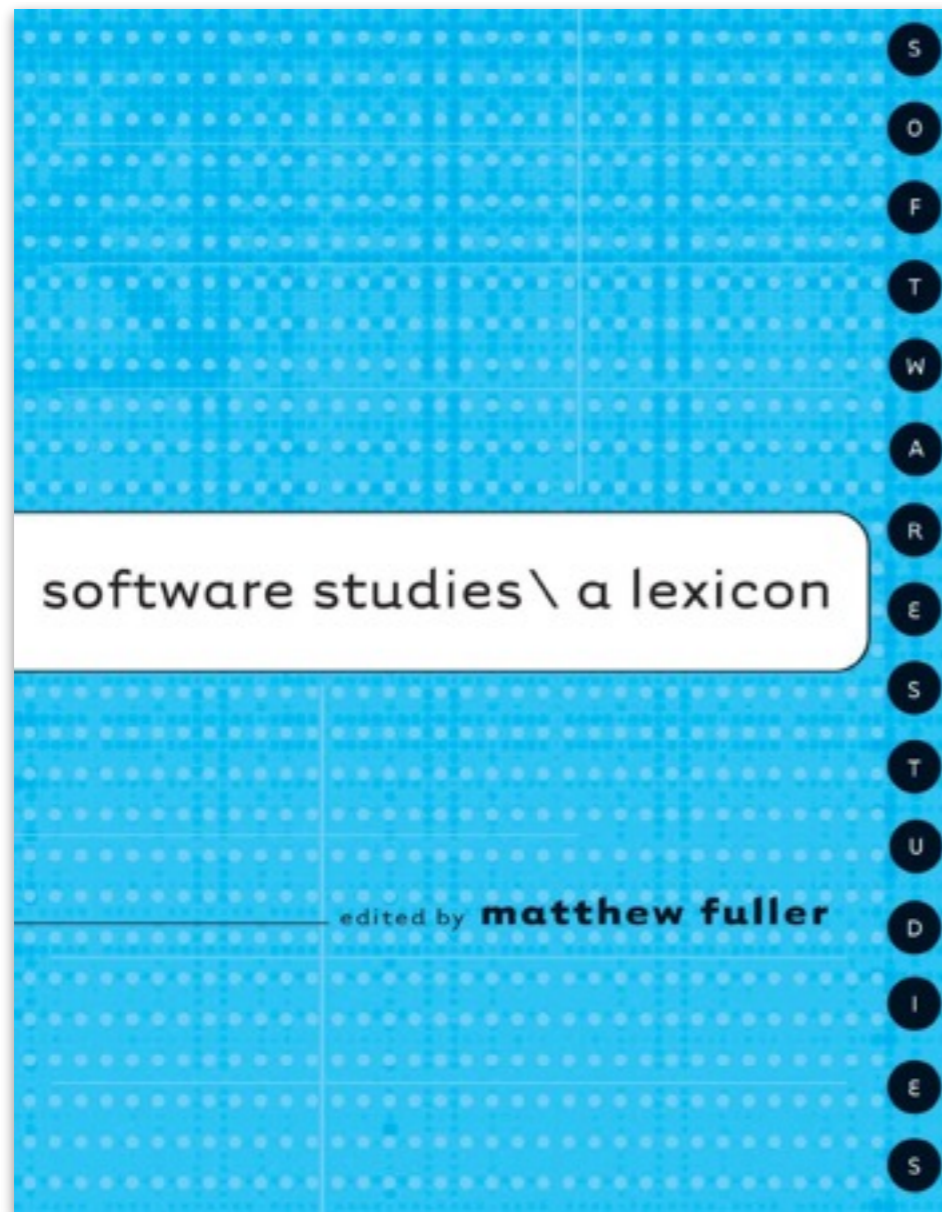
Digital medietarkeologi – ånyo i mediet

Mediearkeologi & software studies

Mediearkeologi & software studies

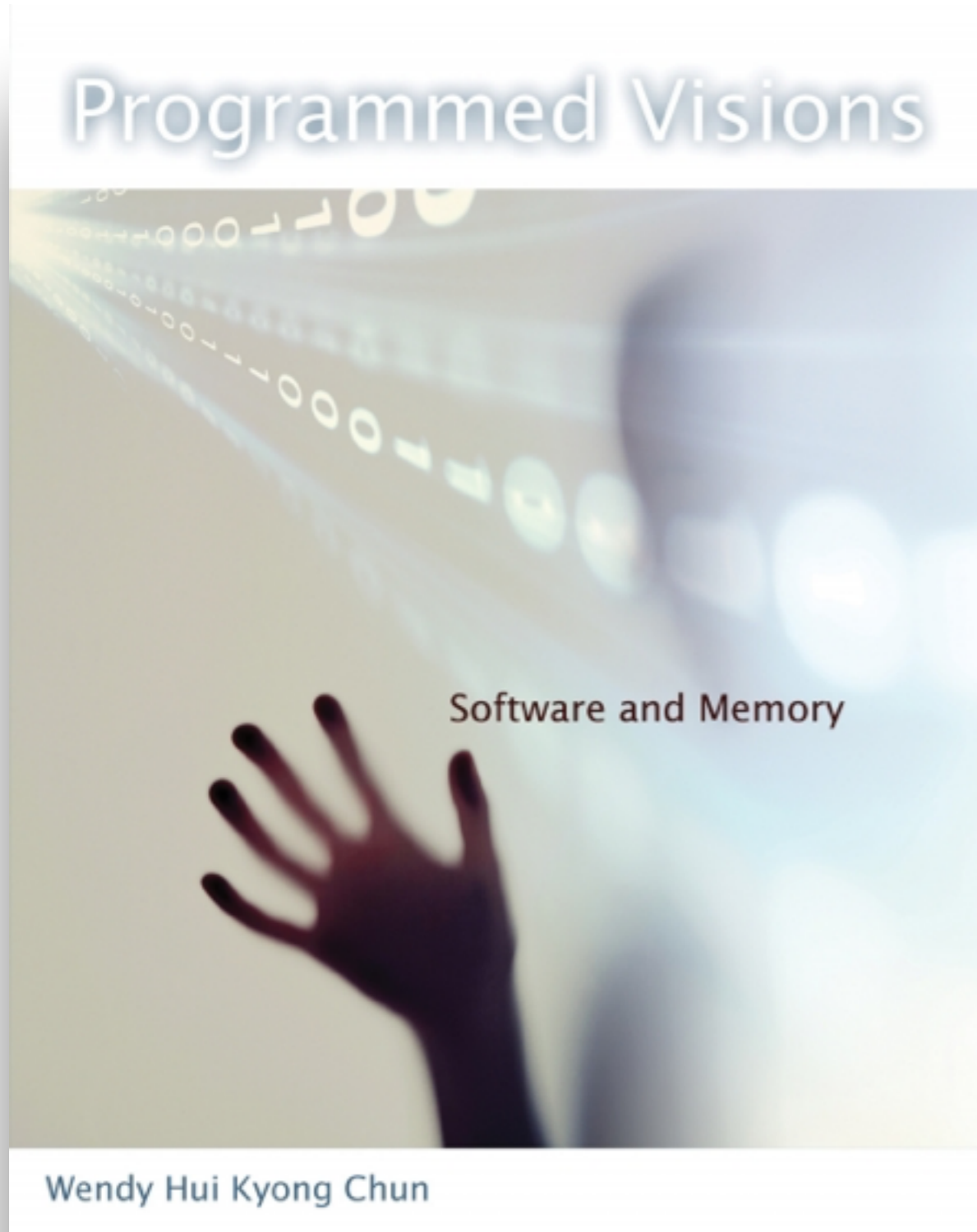

"The emphasis on analyzing **software sources and processes** (rather than interfaces) often distinguishes software studies from new media studies, which is usually restricted to discussions of interfaces and observable effects."

Dataarkiveringskommittén (DAK)

Mediernas tid är ofta en annan; på en teknisk nivå råder ibland en annorlunda tidsuppfattning i mediet. Men med en digitalt mediearkeologisk optik förändras också **uppfattningen om lagring**. Begrepp som "**storage**" och "**memory**" har exempelvis en helt annan betydelse i en **dator** än i en **traditionell arkivkontext**.

Dataarkiveringskommittén (DAK)

Programmed Visions

Software and Memory

Wendy Hui Kyong Chun

Dataarkiveringskommittén (DAK)

Arbetsminnet på en dator driver dess program och processer; datorminnet är hela tiden satt i arbete – data läses konstant – och genom återkommande uppgraderingar lagras ständiga nya format. Äldre versioner **försvinner** i denna process.

Olika lager av inskriptioner på hårddisken leder därför till att **digitala mediars minne förutsätter konstant radering**.

Det kan låta komplicerat, men är inte speciellt svårt att förstå. I Apples **Pages** (som jag skriver i) finns till exempel fliken, "Bläddra bland alla versioner". Här listas alla de tusentals versioner av denna text som automatsparats – och **kontinuerligt raderats** – allt eftersom texten tagit form.

Nuvarande dokument

Klar

Återskapa

4 maj 2015 13:58

april 2015

Maj

Mediearkeologi & software studies

Lagring av data är med andra ord komplicerat, vilket redan DAK insåg.

Men samtidigt ökade digitala fokus på teknik har i så måtto också givit mediearkeologerna rätt; det gäller att i ökande grad att befinna sig **i mediet – ner på kodnivå** – för att förstå hur digitala medier fungerar, inte minst **tidsmässigt**.

Här finns med andra ord en uppenbar koppling mellan en äldre variant av mediearkeologi (MA1) och en yngre (MA2) – allt i form av **en rörelse från mediehistoria som mediearkeologi till mjukvarustudier och digital humaniora**.

- tack.